

Преглед на стопанската

ПОЛИТИКА

Седмичник

© ИПИ <http://www.ime-bg.org/>

В броя ще намерите:
Как да разчитаме текущата
стопанска конюнктура?

Бележки върху данните за
чуждите инвестиции
стр. 1

Оценка: Стратегия за развитие
на София

Процедури и резултати:
обществени поръчки и ядрено
гориво
стр. 2

Как се представя България
спрямо копенхагенските
критерии?
стр. 3

За общественото мнение и
стопанската политика
Представяне
стр. 4

Как да разчитаме текущата стопанска конюнктура?

Тази седмица Националният статистически институт направи публични своите оценки за бизнес средата за месец юни, т.нар. текуща стопанска конюнктура (<http://www.nsi.bg/news/News.htm>). За да отчита стопанските тенденции, НСИ провежда всеки месец изследвания сред деловите среди по методология на Европейския съюз, като обобщава набраните данни в индекси като бизнес климат, доверие в строителство, промишленост и транспорт, очаквания за продажби и поръчки, както свободни и натоварени мощности (отчитащи бизнес нагласи към “стабилната” икономическа среда) и отчетени затруднения на пазара. Институтът за пазарна икономика също следи за средата за водене на бизнес (http://www.ime-bg.org/envir_bg.htm), като я оценява според въведените (или премахнатите) нормативни ограничения за навлизане на пазара и свободата на размяната. Затова и нашите акценти са върху макроикономическите показатели, административната среда и международните договори, секторните политики и упражняването на правата на собственост.

Двете оценки на бизнес средата се основават на две различни разбираня за конкуренцията. За ИПИ конкуренцията е свобода за навлизане и състезание на пазара, и това създава богатство. Затова и при ограничаване (или премахване) на законови бариери за навлизане и свободно опериране на пазара, стопанската среда според нас се подобрява. За НСИ и индексите, които отчита, конкуренцията се приема като отнети възможности за вече навлезлите на пазара компании. Затова и когато държавната намеса намалява, това може да се отчете като неблагоприятен фактор за фирмите. Така при открити възможности за развитие на пазара, бизнес средата в индексите на НСИ може да отчете влошени тенденции. Богатство може да се създава, ако не се ограничават стопанските инициативи. Затова, без значение на позициите на отделните компании, засилването на конкуренцията без съмнение води до подобряване на общата среда за водене на бизнес.

Без съмнение, нагласите сред деловите среди, които НСИ отчита, се влияят от законодателните решения. Те се включват в тези очаквания, които задават избраната стратегия за налагане на пазара. Те могат да се приемат като риск (за въвеждане на нови правила) или като възможност (за гарантирани на протекции и привилегии). Така може да се разчетат регистрираните настроения сред строителните компании. За месец юни статистиката отчита сред очакванията им спад, след като през предходните месеци са отразени най-високи стойности (като доверие и поръчки) за последните години. Вероятно, донякъде тези нагласи се обясняват с приетите норми за устройство на територията, за които се очаква да създадат проблеми с вече одобрените от общинските служби проекти и да предизвикат двусмислено тълкуване на разпоредби при нотариусите. Нагласите среди деловите среди може да наложат промени в действащи норми, но трудно може да се отрази това в статистиката.

За да имаш изобщо очаквания, на първо място трябва да си имал възможност да започнеш бизнес. Така че, за да се оценява бизнес средата, трябва да се отчетат не само промените в настроенията на отделните компании, а и в промените в законодателството, които откриват (или отнемат) възможности за предприемачество.

Бележки върху данните за чуждите инвестиции

БНБ публикува статистически данни за преките чужди инвестиции (ПЧИ) за периода януари – април 2001 г. Могат да се отбележат следните тенденции:
1/ Общият размер на ПЧИ за четирите месеца е 194.4 млн. дол., при 182.3 млн. дол. за същия период на 2000г. От тях, 95 млн. са в придобиване на дялове от български компании, 95.9 млн. са вътрешнофирмени заеми от чуждестранния собственик, и 3.5 млн. са реинвестирана печалба.
2/ Както през 2000 г., така и през първите четири месеца на 2001 г. инвестициите чрез приватизация са 19 млн. дол. Няма вероятност до края на годината да бъде продадено някое от големите предприятия (като БТК или Булгартабак), така че ПЧИ по линия на приватизацията ще останат минимални, и със сигурност по-ниско от отчетените за 2000 г. 366 млн. дол.
3/ Постепенно се увеличава размера на кредита от компания-майка към местно дружество – 95.9 млн. дол. при 71.7 млн. дол. през 2000г. Тенденцията за нарастване на финансирането на местни лица от чужди източници се потвърждава и от статистиката за външния дълг – към края на април общият размер на фирмените заеми е 979.3 млн. дол. при 848.4 млн. към края на 2000 г.

Оценка: Стратегия за развитие на София

Събитие: Тази седмица беше представена и подложена на публично обсъждане Стратегия за развитие на град София, достъпна през Интернет-площадката на Световната банка в България: <http://www.worldbank.bg/data/strategy/bulgarian.html>). Инициативата за изготвянето на подобна стратегия се подкрепя от Алианса на градовете (съвместен проект на Световната банка и Центъра по проблемите на населените места към ООН). В изготвения проект на стратегия се оценяват условията, които ограничават развитието на големия град. Целта на тази оценка е да се поставят актуалните проблеми на обществена дискусия, да се анализират възможни подходи към тези ограничения, да се определят приоритети за развитие и да се разработят конкретни задачи за подобряване на градската среда. Тези усилия ще създават условия за устойчиво икономически растеж, развитие на частните начинания, подобряване на обществени услуги и ефективно използване на ресурсите на града.

Като важен стопански и културен център, столицата трябва да определи стратегическите си задачи, за да служи не само на местната общност. Близко 20% от брутният вътрешен продукт в България се създават в столичната икономика. Услугите са водещи, като делът им бележи нарастване от 56% на повече от 70%, но и делът на производствената дейност се определя като висок (поради бързата индустриализация през 60-те и 70-те години). В София са привлечените около 40 % от всички преки чужди инвестиции, като предпочитани остават търговията, банковото дело и високите технологии. Тези цифри определят, според съставителите на стратегията, приемането на приоритетни дейности за града.

Коментар: 1/ За да се създадат условия за развитие на столицата, стратегията предвижда консултации със заинтересованите страни. Тези съвместни проекти, без съмнение, ще подпомогнат за подобряване на връзките между държавните институции, общински власти и местната общност. 2/ Стратегията, макар и да не налага задължения, може да създаде предпоставки за по-активна намеса на централни и местни институции в стопанския живот на столицата. Както стратегията оценява градската среда като несъответна на тази на градовете с пазарни икономики, така в същото време държавните институции налагат стандарти при застрояването на градски и селски площи с последните промени в нормите за устройство на територията. Дали отново “реалните” нужди на всеки от нас ще се определят от държавни и общински служби зависи от погледа върху препоръките. 3/ Мерките за подобряване на бизнес средата в столицата включват намаляване на разходите на стопанските предприемачи за работа с местната администрация. Не само за столицата обаче тези процедури налагат ненужни разходи, които пречат на навлизането на пазара и така за създаването на богатство. Освен това, ненужните административни бариери са основани закони, които общините прилагат по своя преценка. Изследване на ИПИ потвърждава това; например, за да се издаде лиценз за търговия с цигари и алкохол, редица общини изискват да се представят 28 документа, докато по закон те могат да бъдат 11. Така, за да се подобри средата за водене на бизнес, трябва да се променят и възприетите подходи на държавната и местна администрация към частните предприемачи, не само за столицата, но за всички стопански – действащи или потенциални – центрове.

Процедури и резултати: обществени поръчки и ядрено гориво

Събитие: Тази седмица АЕЦ Козлодуй ЕАД прекрати процедурата за доставка на ядрено гориво поради слабо участие в обявения търг. Според информационния център на централата заявка за участие са подали две компании – руската “Твель” и френската “Cogema”. По закона за обществените поръчки кандидатите трябва да са трима, за да се пресъздаде конкурентния принцип при разходването на публични средства. Британската “BNFL” и други руски компании не са потърсили тази поръчка. Обяснение за ограничения брой подадени оферти, според централата, може да се търси в изискването доставчикът на свежо гориво да поеме и връщането на отработеното ядрено гориво.

Коментар: Както вече коментирахме при откриването на процедурата (виж бр.24 на Преглед на стопанската политика), с търга се създават

условия за преодоляване на зависимостта на българската атомна енергетика от доставки на гориво руско производство. Така, въпреки ограничените очаквания за поемането на поръчката от друг доставчик, оценихме както подобава обявяването на поръчката. Не е ясно дали, ако се разделят доставката на гориво от връщането на отработено, ще се намерят изпълнители на поръчката за отпадъците. Това по всяка вероятно обяснява и свързването на двете поръчки. Независимо от обявените резултати по доставката на ядрено гориво обществените поръчки трябва да се търсят като средство за по-ефективно разходване на бюджетни средства. Подобни случаи не трябва да се използват като мотив за ограничаване на обществените поръчки при обслужването на такива доставки.

Как се представя България спрямо копенхагенските критерии?

Нашата оценка в общи линии е следната:

За “функционираща пазарна икономика”

Напредъкът се изразява в следното:

- Съотношението кредит за частния сектор към БВП е нараснало с 1/6, от 11% до 13%;
- Кредитът за публичния сектор е намалял, което води през 2000 г. до намаляване на съотношението вътрешен кредит/ БВП с 0.7%;
- Долната граница на отпусканите кредити към края на първото тримесечие на 2001 г. спада грубо от 40000 лв. до 15000-16000 лв.;
- Използването на кредитни карти през първото тримесечие на 2001 г. се удвоява спрямо 2000 г. (от 1200 до 3000), а броят на издадените дебитни карти се увеличава от 250000 до 600000.
- Средната продължителност на процедурата по принудително събиране на задълженията, измерена чрез максималните законови срокове, намаля от 24 на 18 месеца; до първото тримесечие на 2002 г. тя ще достигне до средната за страните-кандидатки 8-9 месеца в резултат от изготвените, но останали неприети, промени в ГПК;
- България остана незасегната от цените на енергийните ресурси: за периода 1997-2000 делът на вноса на тези продукти намаля от 10% през 1994-1996 до 5% (предполагайки по-висока енергийна ефективност и повече продукти с висока добавена стойност)
- Индексът за възприемане на корупцията се е подобрил до нивото на Хърватска и Чехия, при определени предимства спрямо тези страни по отношение на връзките на местния банков сектор с чуждите играчи, протекционистично отношение и критерии за регулиране на цените.

За конкурентен натиск (методологията не е добре определена):

- България не пострада от обезценката на еврото спрямо долара, което е доказателство за функционираща пазарна икономика и знак за нормалност;
- Износът нараства, най-вече в секторите с по-висока добавена стойност и потребителските стоки, обръщайки негативния тренд от 1996 г.
- Делът на пазарите на ЕС се запазва постоянен (с малък спад), доколкото това може е видно с оскъдните статистически инструменти. Голямото подобрене е при балканските пазари и ЦЕФТА; някои традиционни експортни продукти обаче се свиха (най-вече, вина и тютюн);
- Съществуват фактори, които ще повишават конкурентността, а именно: 1. Преките чужди инвестиции (2000 бе рекордна година, с добри перспективи за продължение през 2002 и 2003) с най-добрата структура досега (повече от 60% “на зелено”); 2. По-добра структура на инвестициите (вътрешни и външни), т.е. в сектори с висока добавена стойност. Например, планираните (и договорени) ПЧИ в софтуерната и електронната индустрия за 2001г. са 5 пъти по-големи от 2000г., с тенденция тези инвестиции да достигнат безпрецедентните 6-8% от общия размер на ПЧИ.
- Чуждите вериги от магазини се представят добре в България и оказват натиск за иновации и намаляване на разходите, но засега без значимо политическо влияние.

Накратко, впечатлението е, че “функциониращата пазарна икономика” е на мястото си, а за конкурентния натиск– нещата се движат в правилната посока.

За справка:

Вътрешен кредит, износ и внос към БВП (в млн. долари)

	1997	1998	1999	2000	2001	Индекс 2000 (1997 базова година)
Вътрешен кредит към края на годината	3,064	2,401	2,308	2,175	2,089 ¹	71
Вземания от държавните предприятия	748	537.2	322	196.1	155.7 ¹	20.8
Вземания от частни предприятия	1.182	1,280	1,303.2	1,456.3	1,453.5 ¹	123
Износ (FOB)	4,809	4,193.5	4,006.4	4,812.3	1,646.7 ²	100.1
Внос (CIF)	4,854.4	4,956.7	5,515.1	6,493.9	2,204.5 ²	133.8
БВП	10,173	12,256	12,404	12,120	2,629 ³	119.1
Вътрешен кредит/БВП	30.1%	19.6%	18.6%	17.9%	-	-
Износ/БВП	47%	34.2%	32.3%	39.7%	-	-
Внос/БВП	47.7%	40.4%	44.5%	53.6%	-	-

Източник: БНБ; ¹ Януари-Май 2001; ² Януари-Април 2001; ³ Януари- Март 2001

За общественото мнение и стопанската политика

Трябва ли да се отчитат изследванията на общественото мнение при взимането на политически решения, свързани със стопанския живот? Това разглежда **Cato Institute** в анализ, достъпен през Интернет-площадка <http://www.cato.org/pubs/pas/pa-402es.html>.

Изследователи в института смятат, че по този начин набрани позиции не трябва да се налагат над политическите решения. Те са актуални, тъй като се приемат за форма на пряката демокрация, но не могат да са значимо полезни за тези, които трябва да съобразят всички възможни варианти и да вземат най-доброто решение.

Мотиви: 1/ Много от поставените в тези изследвания проблеми са актуални, но това не означава, че са непременно значими. Така, допитвания в Щатите за правителствените програми, свързани с общественото осигуряване, се правят, след като се проблемите, които се създават с тяхното финансиране станат актуални, а не когато се очакват трудности. В стопанската политика трябва да се отчитат възможните ефектите, така че неточното знание и избраният момент ограничават подбора на най-добро решение. 2/ Много от тези, които изразяват в подобни изследвания своето мнение, определят избора си спрямо техният интерес, които не означава непременно, че това трябва да се следва в стопанската политика. Финансиращата институция, както и методологични подходи, могат да повлияят на резултатите. Освен това, тези които вярват, че подобни изследвания могат да окажат натиск за взимане на “подходящи” решения, ще намерят начин да изразят своето мнение.

3/ Проблеми при разчитането на данните могат да създадат и категориите, към които се отнасят отговорите. Освен това, като резултати се отчитат не толкова “разбиране”, колкото “потребности”, което и налага обществените допитвания като представянето на държавни институции, а не за тяхно конкретно решение. 4/ Дори при тези оценки, обаче, трябва да се отчете, че “нужните” мерки и финансови средства за тези обществени “препоръки” не могат да бъдат съвършено оценени в подобни анкети. В повечето изследвания предпочитанията за бюджетните средства, отделени за реализиране на политическа програма със стопански цели, варират от “повече”, “без промяна” до “по-малко”. Доколко тези възможни отговори могат и трябва да определят конкретните мерки в бюджетното планиране и какви ще бъдат последиците, ако в законови разпоредби се запишат текстове като “да се отделят повече средства за подпомагане на регионалното развитие”. 5/ Всички, дори конкретните, цифри, посочени като “нужни” финансовите средства за отделни правителствени програми, трябва да се разглеждат с особено мнение. Така, ако се запита дали трябва да се събират повече данъци, за да се подобри административното обслужване и обществените услуги, очакванията са за по-скромни “препоръки” за политическо решаване. 6/ Подобни изследвания трудно могат да помогнат и при подбора на възможно най-доброто политическо решение за стопанския живот. Резултатите показват, че подбираме между опциите като заплащаме “по-добрите печалби” с “по-малко загуби”.

Представяне

На Интернет-площадката на *The Independent Institute* <http://www.independent.org/> може да намерите интересни коментари и анализи, свързани със стопанската политика, както и оценка на очакваните реформи в обществените услуги и държавната администрация. Анализите на института се опитват да представят различни подходи към политически решения и техните въздействия върху стопанския живот. Книгите, които може да получите срещу заплащане, защитават ограничената намеса на държавата на пазара и събират на едно място примери и аргументи за това.

ИПИ: Богданов, Ганчева, Йонкова, Мандова, Станчев

Този седмичник се издава с финансова подкрепа на MSI/USAID

За коментари и предложения: mandova@ime.bg